

«Шевченко чинить опір»

Вікторія Котенок

не треба шукати допомоги у зла, у нашому випадку у ворожінні, не треба втручатися у природний стан речей, бо це може привести людину у пастку, з якої нелегко вийти. Нещаслива, тому що Дем'ян та Олена – не разом, точніше, вони недовго разом прожили, бо спочатку це було не кохання, радше закоханість, а потім у буденний стан речей вторглося відьомство, і відтоді всі дії – це не дії головних героїв, а дії відьомства. Тому в кінці Зубиха каже: «Чого до відьомства зверталися?»

У чому ж феномен «Конотопської відьми»? На мою думку, є дві відповіді.

По-перше, українці з прадавніх часів схильні до фантазувань. Ця риса української ментальності базується на глибинних шарах архаїчної землеробської культури, побудованої на міфології та демонології. Українці – народ із сильно розвиненим магічним мисленням та з великою магичною традицією¹. Ворожіння завжди було в повсякденні: на свята, для лікування, для помсти, щоб причарувати коханого. Всі ці способи відображені в українській культурі та існують і сьогодні.

Магічне мислення називали вродженим інстинктом. Саме воно вплинуло на розвиток романтичних тенденцій в українському народознавстві, які проявилися у XVIII–XIX століттях у формах підвищеного інтересу до старовини, до національного характеру, фольклору, поезії, до прадавнього коріння взагалі². Такі форми наявні і в сучасному українському суспільстві, особливо після початку повномасштабного вторгнення: українці тягнуться до пізнання й дослідження свого коріння, фольклору, поезії, традицій. Тож тема ворожіння, чаклунства, відьомства завжди була цікава українцям, бо це наше коріння, наш спадок. «Конотопська відьма» – якраз про минувшину сучасними словами.

По-друге, на мою думку, успіх «Конотопської відьми» в тому, що ця постановка універсальна і класична, її може дивитися будь-який глядач. Це квінтесенція моторошної сторони українського фольклору, традицій, сучасності та культури. Твір багатограний, торкається вічних та особистих проблем людини, які відлунують у сучасності, викликає емоції за допомогою українських пісень, які співали наші пращури. Вистава зв'яже невидиму ниткою сучасних українців з прадавньою силою, що є в кожному з нас. У виставі домінують повторювані вічні культурні архетипи, які є актуальними, попри епоху. Тож Конотоп – це може бути узагальнене українське село, яке пам'ятають чимало українців, бо дітьми гостювали у своїх дідусів і бабусь і чули про відьму, яка живе у крайній хаті та займається ворожінням. Це класика, яка знайде відгук у серці кожного українця та пробудить колективну пам'ять – ось у чому феномен «Конотопської відьми» та чому слід її подивитися.

Колектив стародавньої музики «Хорєя Козацька».

Саме під таким гаслом наприкінці літа у Моринцях (Черкаська обл.) відбувся восьмий «Ше.Fest», мистецько-просвітницький фестиваль, присвячений творчості Тараса Шевченка. Проходить він у рідному селі поета і є некомерційним заходом, що організовується спільними зусиллями небайдужих людей, фондів, підприємців та місцевих державних установ. Його фундаторка – Юлія Карпушенко-Шумейко, очільник оргкомітету – Дмитро Колоша (артилерист, воїн ЗСУ), режисер – Олександр Висоцький. Заснований у 2014 році, «Ше.Fest» був реакцією митців на початок війни з росією, своєрідним актом національного спротиву. Мета організаторів – відродити в українцях гордість за свою націю, розкрити через призму сучасності образ і творчість Тараса Шевченка, показати (особливо для сучасної молоді), що культура – це не бюсти письменників, а потужна та яскрава сила, здатна бути рушієм і джерелом натхнення для боротьби за свою державність.

Планувалося, що це буде подія до 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка. Але учасники та глядачі так тепло прийняли фестиваль, що він став щорічним (винятком був лише 2022-й рік). Повномасштабна війна внесла свої корективи, і 8-ий «Ше.Fest» був більш камерним, змістилися акценти з творчості поета на його ідею вільної України, незламності духу, боротьби і перемоги. Він проходив на волонтерських засадах і був зосереджений на зборі коштів для ЗСУ.

Ключовою цитатою фестивалю стала: «Свою Україну любіть. Любіть її... во врем'я люте», – а на логотипі, аби передати синергію творчості й войовничості, зобразили поета в образі козака-бандуриста Мамає у піксельних ша-

¹ Пономарьов А. П. Українська етнографія. Курс лекцій. К., 1994. С. 53.

² Там само.

роварах. Адже культура й боротьба в українській історії завжди йшли пліч-о-пліч.

Упродовж двох днів під відкритим небом у центрі Моринців працювало 12 локацій (так званих галявин), і вхід на всі події був безкоштовний.

На музичній галявині першого і другого дня звучала класична, народна і сучасна музика, виступали як відомі гурти, так і початківці. Зокрема, військовий оркестр 40-ї Окремої артилерійської бригади ім. Великого князя Вітовта «Art military Band» (диригент – майор Володимир Кісюк), рок-гурт «Kozak System», колектив стародавньої музики «Хорєя Козацька» на чолі з Тарасом Компаніченком. Окрім запального виконання пісень і музичних композицій, лідери колективів розповідали про свої поїздки на фронт з концертами, згадували окремі фрагменти з історії нашої країни та довготривалої війни з росією, наголошували на важливості підтримувати сьогодні армію жертвами, волонтерською, культурною, просвітницькою, інформаційною та будь-якою іншою діяльністю, спрямованою на боротьбу з ворогом.

Однією з найбільш відвідуваних є просвітницька галявина, на якій виступають поети і письменники, кобзарі, музичні колективи, проходять лекції, презентації книг і проєктів. Однією з головних подій тут є поетичний батл – переміг військовий з позивним «Рубік».

До театральної програми були запрошені два колективи – Вінницький театр ім. М. Садовського і Кіровоградський театр ім. М. Кропивницького, які показали вистави на тему війни. Перший привіз «За дверима» за п'єсою Вольфганга Борхерта про поствоєнний період і важку адаптацію військових до цивільного життя, другий – «Ціну життя» за п'єсою Карела Чапека «Мати» про переживання матері, яка через війну втрачає чоловіка і п'ятьох синів.

Також на фестивалі діяли ярмарок майстрів, виставка зброї, проводилися екскурсії та майстер-класи, аукціони короваїв і військових трофеїв. На фуд-корді можна було смачно поїсти, а вже традиційною стравою «She.Festy» став борщ із карасями, яким пригощали усіх за donat. Шеф-кухар Ігор Двигало – нині військовий ЗСУ і приїхав на кілька днів з «нуля», щоб зварити цю улюблену страву Шевченка.

Загалом, за підрахунками організаторів, фестиваль відвідали кілька тисяч людей з різних куточків України. На всіх галявинах були розставлені «шебанки» для пожертв і розклеєні плакати з QR-кодами для онлайн-платежів. Шеф-фестивцям вдалося зібрати більше 200 тисяч гривень, які були спрямовані на купівлю чотирьох дронів і приладів нічного бачення для захисників з Моринців.

Організатори фесту переконані, що ніщо так не сприяє розвитку національної свідомості, як любов до своєї історії та мистецтва, обізнаність щодо найважливіших віх становлення української держави та культури. Тому на фестивалі докладають чимало зусиль, щоб об'єднати українців навколо ідеї пробудження гордості за свою націю, за її героїв. І їм це вдається. «Шевченко чинить опір. І ти чини!» – кажуть організатори і запрошують наступного року на 9-ий «She.Fest».

Ксенія Федоришин: «Завжди залишаємо надію для глядача»

*Бесіду з культурною менеджеркою
Львівського театру «Воскресіння»,
організаторкою фестивалю «Золотий Лев»
веде Лариса Іванишина*

– Ви займаєтеся організацією «Золотого Лева». Коли прийняли цю організаторську естафету і що стимулювало вас до цієї напруженої роботи?

– Насправді, я працювала з моїм батьком, Ярославом Васильовичем, над фестивалем вже 15 років. Ми його організували разом. Тобто очолити фестиваль «Золотий Лев» не було якимось спонтанним рішенням. І коли в 2020 році батька, на жаль, не стало, то ні Театр «Воскресіння» не припинив своєї діяльності, ні фестиваль «Золотий Лев». Актори задіяні як у творчому, так і в організаційному планах. Адже фестиваль є частинкою нашого театру. Аспекти нашої роботи: створення вистав драматичного та вуличного театрів і проведення фестивалю «Золотий Лев».

– Його започатковано в 1989 році. За цей час налагоджено контакти з іншими театрами, фестивалями, у тому числі зарубіжними. Чи є стабільні друзі, які постійно до вас приїжджають, або ви до них?

– Якщо йдеться про українські, то ми багато разів брали участь у фестивалі «Мельпомена Таврії». І цього року на базі нашого театру показували виставу в його рамках. За 34 роки в нас побували чи не всі театри України. З них: Київський театр на Подолі, Чернігівський імені Тараса Шевченка, Луганський театр був у нас цьогооріч, і в 2014 році також. Періодично гості змінюються, але так чи інакше через якийсь час вони повторюються.

Щодо закордонних театрів, то цього разу, наприклад, з Праги приїхав Театр «VOSA». Він уже бував у нас, але приїхав і цього разу, щоб показати свою солідарність з Україною. Вони привезли своє дійство, але ми не могли його показати в центрі Львова на площі, тож показували на локації «Фест Репаблік». Перенесли з міркувань безпеки.

– Вистави фестивалю «Золотий Лев» націлені на певний жанр чи певний різновид театру?

– Упродовж 30 років його гаслом було: «Класика очима експерименту», і ми його дотримувалися. Минулого року повноцінний фестиваль не проводили, оскільки війна і не було фінансування. І тоді ми вперше змінили гасло на «Зігрій солдата взимку». Брали участь практично тільки